

Ключевые слова: аксиология, моральные ценности, нравственное совершенство личности, моральная ответственность, гуманизм, патриотизм.

The article is devoted to the research of moral and value aspects of Borys Grinchenko's pedagogical heritage, and their introduction to the content of teachers' training.

Key words: axiology, moral values, moral perfection of personality, moral responsibility, humanism, patriotism.

Зяць Л.І., викладач кафедри англійської мови
Гуманітарного інституту Київського університету імені Бориса Грінченка

УНІВЕРСИТЕТСЬКА ОСВІТА У СИСТЕМІ ВИЩОЇ ОСВІТИ НІДЕРЛАНДІВ

Стаття присвячена характеристиці основних напрямів діяльності університетів у Нідерландах. На основі аналізу нормативних документів та довідкової бази європейських освітніх організацій автор визначає місце та значення університетської освіти у системі вищих навчальних закладів, розкриває основні завдання та напрями діяльності університетів Нідерландів.

Ключові слова: університетська освіта Нідерландів, заклади вищої професійної освіти Нідерландів, закон про вищу освіту та наукові дослідження.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Основним завданням галузі національної вищої школи на початку третього тисячоліття є її модернізація з урахуванням основних тенденцій розвитку вищої освіти в умовах формування єдиного європейського простору. Ключовою ланкою системи вищої освіти виступає саме університетська освіта, яка, за висловом В.Г. Кременя, забезпечує майбуття шляхом формування нового покоління професіоналів, виробляє високоякісний людський (освіта, здоров'я) та соціальний (культура, загальні цінності, розвинене громадянське суспільство) капітал [1, 17]. Як зазначає український дослідник університетської освіти О.П. Мещанінов, «дослідження проблеми розвитку університетської системи освіти в сучасних умовах має пріоритетне значення і стосується фундаментальних основ у забезпеченні розвитку соціально-економічної системи суспільства» [2, 5]. Подальший розвиток сучасної університетської освіти нашої країни повинен спрямовуватись на подолання замкненості та піднесення її у багатьох аспектах до рівня стандартів розвинених країн світу. Ефек-

тивне розв'язання усієї низки актуальних завдань реформування стане можливим завдяки ґрунтовному вивченню європейського досвіду, зокрема такої країни, як Нідерланди, чию вищу освіту, згідно з думками авторитетних дослідників та даними статистичних джерел, визнано однією з найякісніших у світі.

Аналіз досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Дослідженню університетської освіти європейських країн та визначенню особливостей національних університетських систем посвячено чимало досліджень зарубіжних науковців, серед яких вкажемо на роботи Ф. Альтбаха, П. Скотта, С. Райхарта, Р. Флоуда, Г. Перкіна та інших. У вітчизняній педагогіці питання розвитку та становлення університетської освіти в Україні та за кордоном у своїх дослідженнях розкривали О.П. Мещанінов, А.В. Ржевська, А.П. Максименко, С.О. Сірополко та інші науковці. І хоча вища освіта Нідерландів згадується в декількох дослідженнях у контексті вивчення досвіду західноєвропейської освіти, вона не стала предметом окремого розгляду. Так само цілеспрямовано не досліджувалась й університетська освіта цієї країни.

Виклад основного матеріалу дослідження. Протягом століть склалися та продовжують складатися різні форми організації вищої школи відповідно до покладених в їх основу принципів та положень. Ідея університету розкривається у самій назві *Universitas*, що у перекладі з латини означає «сукупність». З точки зору організаційного аспекту університетом називали результат об'єднання різних за типом вищих навчальних закладів. При цьому основна місія університету полягає у здобутті молодою людиною «сукупності» усіх видів знань. З давніх часів друга назва університету *alma mater* (латин. — рідна мати) сприймається як осередок вченості, де зберігаються, передаються наукові знання наступним поколінням, здобуваються нові знання, зростають духовні та культурні цінності, виховуються молоді люди та набуває розвитку інтелект людини. Історично склалося так, що саме в університетах народжувалося нове знання, формувалися наукові гіпотези та теорії, універсальні світоглядні позиції для порозуміння життя та людини. Університет спрямовував свою діяльність на надання універсального знання молодим людям, які згодом утворювали інтелектуальну еліту суспільства. При цьому університет завжди символізує органічну цілісність самої науки [2, 131].

Як зазначено у дослідженні С.О. Сисоєвої, сучасна структура вищої школи європейських країн видається надзвичайно різноманітною за домінування двох провідних тенденцій:

1) унітарна, або єдина система, коли вища освіта забезпечується університетами чи відповідними до них закладами. Такі заклади пропонують як загальні академічні ступені, так і професійно орієнтовані програми різної тривалості і рівня. В унітарній системі вищої освіти до її складу входять лише університети (частка інших ВНЗ становить незначний відсоток). Такою є освіта в Італії, Іспанії, Австрії, Фінляндії, Швеції. Деякі експерти виділяють в окрему групу країни з т.зв. «інтегрованими» університетами, до складу яких увійшли спеціалізовані середні і вищі навчальні заклади (Швеція та Іспанія), та країни, що належали до соціалістичного табору;

2) бінарна, або подвійна система з традиційним університетським сектором, що так чи інакше опирається на концепцію університету та на окремих неуніверситетський сектор вищої освіти, що має чітко окреслену структуру. Така система освіти притаманна більшості розвинених країн світу, де поряд з університетським сектором існують численні спеціалізовані заклади, які приймають чималу частину молоді. З європейських країн бінарну систему вищої освіти мають Бельгія, Великобританія, Греція, Данія, Ірландія, Нідерланди, Норвегія, Німеччина, Франція, Швейцарія та ряд інших [4, 221–222].

Бінарна система вищої освіти була закріплена у Нідерландах у 1985 р. в результаті прийняття законів про вищу освіту, університетську освіту та вищу професійну освіту. Поряд із загальними принципами і умовами функціонування університетів і вищих професійних шкіл в межах системи, що створювалась, у цих документах сформульовані основні цілі і функції вищої школи стосовно університетської та вищої професійної освіти. При цьому вища освіта розглядалася як одна з найважливіших інвестицій, спрямованих на соціально-економічне оновлення і вдосконалення суспільства.

У новому законодавстві про вищу освіту зазначається, що система вищої освіти в цілому має виконувати такі основні функції: 1) навчання; 2) проведення наукових досліджень і 3) надання різного виду послуг суспільству та окремим громадянам. Разом з тим у законі проводиться розмежування ролі університетів і вищих професійних шкіл [3, 4].

У 1993 р. набрав чинності Закон про вищу освіту та наукові дослідження, який забезпечив єдину законодавчу базу для університетської освіти, вищої професійної освіти та Відкритого університету. Цей закон містить положення, які визначають специфічні риси вищої професійної освіти, університетської освіти та Відкритого університету, відмінності між якими стосуються структури курсів та установ. Закон регла-

ментує процес організації навчання, проведення екзаменів, прийняття важливих рішень, питання, пов'язані з науково-педагогічним персоналом, планування та фінансування діяльності ВНЗ, а також співпрацю між установами.

За цим законом, університети повинні виконувати такі завдання:

- забезпечувати надання освітніх послуг (рівень бакалавра та магістра);
- проводити наукові дослідження;
- здійснювати підготовку науковців-дослідників;
- трансформувати наукові знання з метою їх практичного використання;
- розвивати особистість студента та культивувати почуття громадської відповідальності;
- вдосконалювати володіння голландською мовою місцевих студентів [6, 7].

На відміну від університету, заклади вищої професійної освіти надають ступінь магістра лише за певних обставин та не здійснюють підготовку науковців-дослідників, оскільки «вища професійна освіта має готувати студентів до роботи за професією, для якої необхідні знання певних наукових досягнень і методів». Водночас «університетська освіта призначена перш за все для підготовки студентів до самостійного використання наукових методів чи для роботи за професією, для якої оволодіння такими методами є необхідною чи є бажаною умовою» [3, 5].

Слід зазначити, що і навчальна, і науково-дослідна функції вищої школи органічно поєднуються у діяльності університетів Нідерландів, що підкріплюється відповідними статтями нового закону про університетську освіту, у другому розділі якого, зокрема, зазначається: «Університети повинні розглядатися як установи, які мають забезпечити ефективну навчальну і науково-дослідну діяльність, зберігаючи при цьому найвищі стандарти» [3, 5].

Відрізняються також і вступні вимоги у заклади вищої професійної освіти та до університетів, оскільки, вступаючи до університету, абітурієнт повинен успішно закінчити середню школу доуніверситетської підготовки або мати документ про завершення навчання протягом одного року у закладі вищої професійної освіти. Вибір вступником факультету чи відділення університету не цілком довільний, він залежить від того, які дисципліни поглиблено вивчались у школі. Водночас вступ до закладу вищої професійної освіти можливий після завершення середньої загальноосвітньої школи [6, 117].

Ступінь бакалавра можна отримати після завершення закладу вищої професійної освіти та університету. Програма підготовки бакалавра в університеті триває три роки (180 кредитів) та передбачає опанування академічних дисциплін та підготовку фахівця окремого напрямку, в той час як у закладі вищої професійної освіти — чотири роки (240 кредитів). Ця відмінність пов'язана з різним рівнем освіти вступників. Після отримання ступеня бакалавра в університеті випускник має можливість продовжити навчання для отримання ступеня магістра. Магістерські програми тривають переважно 1–2 роки (60 кредитів — гуманітарні та економічні науки, правознавство; 60–120 кредитів — педагогічні спеціальності; 180 кредитів — медичні спеціальності). Після отримання ступеня бакалавра у закладі вищої професійної освіти та додаткового курсу підготовки або складання іспитів, залежно від вимог, що висувають у кожному окремому навчальному закладі, випускники також мають можливість продовжити навчання за магістерською програмою в університеті.

Академічна програма у нідерландських університетах зосереджена на дисциплінах, які безпосередньо пов'язані з пріоритетним напрямом досліджень студента. Упродовж навчання студенти не вивчають загальних дисциплін, що пояснюється тим, що ці предмети включено до програми навчання двох останніх років середньої школи [5, 58].

Академічна програма вищих професійних шкіл також відрізняється від університетської. Вона передбачає отримання диплома, що видається після чотирьох років навчання. Важливим елементом програми є стажування і робота в компаніях — таким чином програма акцентує увагу на професійних навичках студентів. На відміну від університетів, навчальні заклади професійної освіти не пропонують своїм студентам дослідницьку роботу, а відтак і можливості продовжити навчання для здобуття наступного наукового ступеня [5, 59].

Третій цикл навчання в університеті — підготовка і захист докторської дисертації. Вступ здійснюється на конкурсній основі, всі його деталі та перебіг визначаються відповідним законом. Що стосується науково-дослідної діяльності, то з 14 університетів Нідерландів, включаючи Відкритий університет, 10 — здійснюють наукові дослідження з широкого кола дисциплін, що поділені на такі сектори: економіка, суспільні науки, природничі науки, правознавство, машинобудування і технології, мова та культура; 3 університети (у Делфті, Ейндховені та Твенті) зосереджують свою увагу на дослідженнях у галузі машинобудування і технологій; 1 (у Вагенінгені) — займається дослідженнями у царині сільського господарства та захисту навколишнього середовища [7, 116–117].

Нідерланди позиціонують себе як країна з економікою знань, тобто країна, що досягла вищого етапу розвитку постіндустріальної економіки, основними факторами якого є знання та людський капітал. За таких умов науково-дослідна діяльність університетів має особливе значення, а університети виступають унікальними постачальниками знань, беручи до уваги здійснення ними наукових досліджень та надання освітніх послуг. Враховуючи важливу роль університетів у проведенні наукових досліджень та трансформуванні наукових знань з метою їх практичного використання, виділяють низку ключових напрямів діяльності університетів, а саме:

- забезпечення добробуту та процвітання суспільства;
- сприяння громадській безпеці та світовій стабільності;
- здійснення наукових досліджень у галузі охорони здоров'я;
- надання освітніх послуг;
- формування громадської згуртованості [8, 3].

Висновок. Таким чином, проаналізувавши інформаційну базу нідерландських та європейських освітніх організацій, можна визначити основні завдання, що поставлені перед університетами Нідерландів, а саме: надання освітніх послуг, проведення наукових досліджень, підготовка науковців-дослідників, трансформація наукових знань з метою їх практичного використання, розвиток особистості студента та культивування почуття громадської відповідальності. Саме проведення наукових досліджень та підготовка науковців-дослідників, особливі вимоги до абітурієнтів під час вступу, а також особливості академічної програми підготовки вирізняють університети серед інших закладів вищої освіти у Нідерландах. Слід підкреслити, що університетам вдається органічно поєднувати навчальну та науково-дослідну функції, що чітко визначено у Законі про вищу освіту та наукові дослідження, який має комплексний характер регулювання відносин у сфері вищої освіти і є зразковим в плані чіткого розмежування функцій різних типів закладів вищої освіти. Вдало розроблена законодавча база стала підґрунтям для проведення ефективних реформ, завдяки яким університети цієї країни увійшли у списки найкращих за світовими рейтингами. Наступні етапи нашого дослідження передбачають подальший аналіз успішного досвіду в розвитку університетської освіти цієї країни, що може представляти інтерес у контексті реформування та вдосконалення вищої освіти України.

ДЖЕРЕЛА

1. Кремень В.Г. Система освіти в Україні: сучасні тенденції і перспективи / В.Г. Кремень // Професійна освіта: педагогіка і психологія: Польсько-Український щорічник / за ред. І. Зязюна, Н. Ничкало, Т. Левовицького, І. Вільш. — Вип. II. — К.; Ченстохова : Віпол, 2000. — С. 11–30.
2. Мещанинов О.П. Сучасні моделі розвитку університетської освіти в Україні : [моногр.] / Олександр Петрович Мещанинов. — Миколаїв : Вид-во МДГУ ім. П. Могили, 2005. — 460 с.
3. Нидерланды. История развития и социальный статус высшей школы [Электронный ресурс] // Системы высшего образования стран Запада: Справочник : в 2 ч. / отв. ред. В.И. Зубарев. — М. : Изд-во УДН, 1991. — Ч. 2. — С. 3–15. — Режим доступа : http://ecsocman.hse.ru/data/909/669/1219/sistemy_vo_ch2_1-Niderlandy.pdf
4. Сисоева С.О. Освітні системи країн Європейського Союзу: загальна характеристика : навч. посіб. / С.О. Сисоева, Т.Є. Кристопчук. — К.—Рівне : Овід, 2012. — 352 с.
5. Якименко Ю.І. Кредитно-модульна система як важлива складова інтеграції вищої освіти України до загальноєвропейського освітнього простору / Юрій Якименко // Вища шк. — 2004. — № 1. — С. 50–62.
6. Organisation of the education system in the Netherlands 2008/2009. [Електронний ресурс]. — 232 р. — Режим доступу : http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/eurybase/eurybase_full_reports/nl_en.pdf
7. Overview. Quality assurance system in Higher Education. The Netherlands [Електронний ресурс]. — 2011. — 80 р. — Режим доступу : http://www.niad.ac.jp/english/overview_nl_e_ns.pdf
8. Science is everywhere. Annual report of research universities in the Netherlands. — VSNU, 2009. — 38 p.

Статья посвящена характеристике основных направлений деятельности университетов в Нидерландах. На основе анализа нормативных документов и информационно-образовательных баз европейских образовательных организаций автор определяет место и значение университетского образования в системе высших учебных заведений, раскрывает основные цели и направления деятельности университетов Нидерландов.

Ключевые слова: университетское образование Нидерландов, заведения высшего профессионального образования Нидерландов, закон о высшем образовании и научных исследованиях.

The article is devoted to the characteristic of the main activities of the Netherlands universities. The author defines the place and the role of the university education in system of higher educational establishments on the base of the analysis of the regulatory documents and the information base of European educational institutions, presents the main goals and activities of the universities in the Netherlands.

Key words: *university education of the Netherlands, higher vocational educational establishments, Higher Education and Research Act.*

Калініченко А.М., вчитель початкових класів
спеціалізованої загальноосвітньої школи № 305 м. Києва

РОЗВИТОК МИСЛЕННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ ЯК ПЕРЕДУМОВА СТАНОВЛЕННЯ ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ

У статті розглянуто особливості розвитку мислення молодших школярів на уроках математики; розкрито зміст понять «творча особистість», «творче мислення», «дивергентне мислення», «поняттєве мислення»; охарактеризовано значення зазначених видів мислення для становлення творчої особистості молодшого школяра; розкрито роль системи завдань з логічним навантаженням на уроках математики для розвитку мислення учнів початкової школи.

Ключові слова: *творча особистість, творче мислення, дивергентне мислення, поняттєве мислення, ситуація розмірковування, інтерактивні методи навчання.*

Процес інтеграції України до європейського і світового простору зумовлює у нашому суспільстві гостру потребу у творчих особистостях, здатних створювати матеріальні та духовні цінності. У зв'язку з вищезазначеним необхідно спрямувати навчально-виховний процес у загальноосвітніх навчальних закладах на формування таких особистостей.

Ця проблема завжди була і залишається однією з найактуальніших у педагогіці. Швидкі темпи розвитку суспільства, впровадження нових технологій зумовлюють необхідність докорінних змін у системі управління виробництвом, використання виробничих ресурсів із врахуванням творчих можливостей особистості. Саме така творча особистість здатна створювати матеріальні та духовні цінності, пропонувати нові теорії, технології, напрямки розвитку, знаходити шляхи виходу зі складних нестандартних ситуацій. Тому зміст освіти та навчально-виховний